

Langetermijnbeleid rond de taalscreening bij kleuters

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Basisonderwijs op 10 mei 2023 met 16 stemmen voor en 1 onthouding

Vorbereiding: werkgroep Taal kleuter op 28 februari 2023, 21 maart 2023 en 25 april 2023 onder voorzitterschap van Lotje De Spiegeleer

Dossierbeheerder: Katrien Persoons

De invoering van de KOALA-toets is een beslissing op beleidsniveau met concrete gevolgen voor scholen en leerlingen. De taalscreening kan enkel een effect hebben op de taalontwikkeling van kinderen en de kwaliteit van het onderwijs als die ingebed is in een bredere strategie.

Vanuit de ervaringen na twee schooljaren, pleit de Vlor ervoor om werk te maken van een langetermijnbeleid rond twee pijlers:

- voorwaarden op klas- en schoolniveau;
- monitoring en onderzoek.

Daarbij moet de achterliggende beleidsdoelstelling steeds voor ogen worden gehouden: de taalscreening dient om scholen te helpen bij de identificatie van leerlingen die extra taalondersteuning nodig hebben.

Tot slot benadrukt de raad dat taalontwikkeling meer is dan een zaak van onderwijs alleen. Alle beleidssectoren moeten meewerken, investeren en inspelen op een brede vorming van kinderen via onder meer flankerend beleid.

1 Situering

1.1 Decretale context

Vanaf 2021-2022 nemen (gewone) basisscholen bij elke vijfjarige kleuter een centraal ontwikkelde taalscreening af die de luistervaardigheid Nederlands nagaat. Op basis van de resultaten van deze taalscreening volgen leerlingen met een taalachterstand een actief taalintegratietraject: een taalbad of een volwaardig alternatief dat dezelfde resultaten bereikt. Anderstalige nieuwkomers moeten niet gescreend worden. Zij krijgen sowieso een taalintegratietraject.¹

Het Centrum voor Taal en Onderwijs (Faculteit Letteren, KU Leuven) kreeg de opdracht om op basis van wetenschappelijk onderzoek een taalscreening te ontwikkelen. Dat gebeurde tussen maart 2020 en juli 2021. Het taalscreeningsinstrument kreeg de naam KOALA.

Nu de twee eerste afnames van de KOALA-toets achter de rug zijn, wil de Vlor aanbevelingen op de agenda van de overheid en de Vlaamse Regering zetten met de kritische voorwaarden van het vorige Vlor-advies als bril (1.2) en rekening houdend met de ervaringen in het werkveld (1.3).

1.2 Vorig Vlor-advies

Om mee richting te geven aan de invoering van de taalscreening, formuleerde de raad kritische voorwaarden, zodat de taalscreening daadwerkelijk een hefboom kan zijn voor een betere beheersing van het Nederlands.² Die *kritische voorwaarden* zijn:

- communicatie over de taalscreening;
- voorziene periode voor afname van de KOALA-toets;
- overgangsjaar voor de taalintegratietrajecten;
- deskundigheidsontwikkeling;
- randvoorwaarden voor rijke talige interacties in de klas;
- versterking beleidsvoerend vermogen.

De raad werkte een visie uit op de taalscreening, die ook terug te vinden is bij de onderzoekers die de KOALA-toets ontwikkelden:

- Een *brede kijk op taalontwikkeling* van kinderen is cruciaal. KOALA biedt betrouwbare en valide informatie over de luistervaardigheid Nederlands van vijfjarige kleuters, maar de identificatie van kleuters die extra taalondersteuning nodig hebben, mag niet uitsluitend gebaseerd zijn op die ene toetsscore, zodat een fijnmaziger beeld wordt opgebouwd. Bovendien is taalontwikkeling onlosmakelijk verbonden met de motorische, emotionele en sociale ontwikkeling van kinderen.
- De taalscreening staat niet op zichzelf en vormt een *onderdeel van het schooleigen beleid op vlak van leerlingenbegeleiding en kwaliteitszorg*.
- De taalscreening zal niet automatisch de kwaliteit van het onderwijs verhogen. Alles staat of valt met de *taalbegeleiding en taalondersteuning* die de school aanbiedt en de manier waarop taalverwerving doorheen de schooldag en doorheen de hele schoolloopbaan, vanaf de instap in het kleuteronderwijs, gestimuleerd wordt. Het basisonderwijs heeft het potentieel om een krachtige taalleeromgeving voor elk kind te zijn.

¹ Zie Decreet basisonderwijs, art.11 quater. Meer informatie over deze regelgeving is [hier](#) terug te vinden.

² Vlor, Raad Basisonderwijs. *Taalscreening bij kleuters als hefboom voor een betere beheersing van het Nederlands. Kritische voorwaarden om de taalscreening in scholen te implementeren*, 3 februari 2021.

1.3 Inventaris ervaringen werkveld

In opvolging van zijn advies (2021) ging de Vlor na wat de ervaringen met de taalscreening zijn in het werkveld. De raad verzamelde in de periode februari 2022-april 2022 rechtstreeks input bij het werkveld met een *bevraging* die verliep via de organisaties in de Vlor en de directeurs in de raad. Ook vond er in het najaar van 2022 een *kleinschalig onderzoek* met scholen en ouders plaats aan de hand van diepte-interviews in het kader van een stage bij de Vlor. De raad maakte tot slot kennis met de *bevindingen van de onderwijsinspectie* uit de dialooggroepen die de onderwijsinspectie organiseerde.³

2 Voorwaarden op klas- en schoolniveau

2.1 Afname

De Vlor vraagt aan de overheid om de *digitale versie van de KOALA-toets gratis* ter beschikking te stellen. De regelgeving verplicht de afname van deze taalscreening. De Vlor vindt daarom dat de scholen hiervoor geen kosten moeten dragen. De digitale versie vereenvoudigt ook de afname en de verwerking van de resultaten voor scholen.

Scholen zijn positief over de periode waarin de KOALA-toets moet worden afgenomen.⁴ De Vlor wil die periode behouden zien. Dat is haalbaar en behapbaar.

Scholen verwijzen naar de *bredere context*: de toenemende druk die op hen ligt door het *lerarentekort*. Zorgleraren worden vaker voor de klas gezet⁵, terwijl ze ook ingeschakeld worden voor het afnemen en opvolgen van de KOALA-toets. Vooral in scholen die weinig SES-lestijden hebben, hypothekeert de afname de zorgwerking gedurende meerdere weken.⁶

2.2 Communicatie

Eenduidige en heldere communicatie over de taalscreening moet steeds voorop staan. De overheid, maar ook politici en onderwijsactoren spelen daarin een belangrijke rol. Die communicatie moet ervoor zorgen dat het doel van de KOALA-toets helder blijft en dat de verwachtingen juist worden gezet.

Ook cijfergegevens die de overheid via de basismonitoring verzamelt en die zeer waardevol zijn (zie 4) vragen om een zorgvuldige, correcte communicatie over de conclusies die daaraan gekoppeld kunnen worden, in lijn met de achterliggende beleidsdoelstelling van de taalscreening.

We merken nu dat sommige ouders met vragen of onduidelijkheden zitten rond het doel van de KOALA-toets en de gevolgen die eraan gekoppeld zijn. Bij sommige ouders leeft de bezorgdheid dat de screening een toelatingsproef is voor het eerste leerjaar. Ook andere actoren, zoals directeurs

³ Een vertegenwoordiger van de onderwijsinspectie lichtte de bevindingen uit de dialooggroepen toe op de vergadering van de Raad Basisonderwijs op 10 november 2022. Die bevindingen zijn ook terug te vinden in het *rapport Taalscreening en taalintegratietrajecten*. Een samenvatting is beschikbaar in deel 3 van de *Onderwijsspiegel 2023*.

⁴ De taalscreening wordt afgenomen ten vroegste op 10 oktober en uiterlijk op 30 november van het eerste schooljaar waarin een leerling leerplicht is (artikel 1 van het *Besluit van de Vlaamse Regering over de taalscreening bij het begin van de leerplicht in het gewoon onderwijs en over de voldoende aanwezigheid van vijfjarigen in het kleuteronderwijs in scholen die over een afwijkende uurregeling beschikken*)

⁵ Zie *Onderwijsspiegel* (2023), p.143.

⁶ Zie *rapport Taalscreening en taalintegratietrajecten* van de Onderwijsinspectie.

en leraren, missen soms de noodzakelijke nuance in de communicatie over het doel van de KOALA-toets en wijzen op tegenstrijdigheden in de boodschappen die ze over deze taalscreening in het publieke debat horen.

2.3 Brede strategische deskundigheidsontwikkeling

De uitvoering van de taalscreening houdt veel meer in dan het afnemen van een toets. Het gaat om een heel proces (data analyseren, interpreteren, ontwikkelen van acties, opvolgen en eventueel bijsturen) dat deel moet uitmaken van het schooleigen beleid op vlak van leerlingenbegeleiding en kwaliteitszorg. Schoolteams gaan aan de slag om effectieve taalondersteuning uit te werken via het meerlagige ondersteuningsmodel⁷ in een doorlopende lijn van kleuter- naar lager onderwijs.

Dat vraagt om een blijvende brede strategie op vlak van deskundigheidsontwikkeling. De raad verwijst naar eerdere voorstellen vanuit de vraag van het onderwijsveld naar een versterking van het basisonderwijs⁸:

- Voorzie in de opdracht van leraren tijd en ruimte voor professionalisering.
- Voorzie structurele ruimte in de organisatie voor overleg (binnen en buiten het team, zoals met de pedagogische begeleiding en clb), collegiale consultatie, transfer van het geleerde binnen het team en het uitbouwen van het educatief partnerschap met ouders.
- Zorg voor sterke pedagogische begeleidingsdiensten en clb met de nodige middelen en omkadering om hun decretale opdrachten te vervullen.

Ook vraagt de Vlor aan de overheid om, onder meer in de werking van het Leerpunt, een structurele, sterk inhoudelijke samenwerking mogelijk te maken tussen pedagogische begeleidingsdiensten, clb's, vertegenwoordigers van leraren en onderzoekers. Die samenwerking kan bestaande structuren verder uitbouwen.

2.4 Kwaliteitsvolle interacties als hefboom voor kwaliteit

Kwaliteitsvolle interacties zijn van cruciaal belang om een krachtige taalleeromgeving te kunnen aanbieden. Uit onderzoek blijkt dat het potentieel nog vaak onderbenut blijft.⁹

Daarvoor moet er gewerkt worden aan *betere omkadering*. De verplichte taalscreening kan een indicatie geven voor welke kleuter een sterkere interactiekwaliteit doorheen de basisschool echt het verschil kan maken, maar zo'n taalscreening zal niet automatisch de kwaliteit verhogen.

De Vlor vraagt om te zorgen voor voldoende mensen en middelen in de scholen, ook in scholen met minder SES-uren. Concreet herhaalt de raad zijn eerdere voorstellen voor een versterking van het basisonderwijs¹⁰:

- onderzoeken van de verhouding tussen het aantal kinderen en de pedagogische omkadering;
- investeren in bijkomende kinderverzorgers;

⁷ Zie aanbeveling in Geudens, A., Schraeyen, K., Taelman, H., Trioen, M., Casteleyn, J., Simons, M., & Smits, T.F.H. (2021). *Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten. Praktijkgids voor taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

⁸ Deze aanbevelingen zijn ook terug te vinden in het pleidooi van de Vlor om werk te maken van een toekomstplan voor het basisonderwijs. Het meest recente advies hierover is: Vlor, Raad Basisonderwijs. *Nieuwe oproep voor een volwaardig toekomstplan basisonderwijs. Een stand van zaken van het toekomstplan basisonderwijs*, 8 december 2021.

⁹ Zie o.m. Peleman, B., Vandenbroeck, M. & Van Avermaet, P. (2019). *De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede*. Gent: Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek – Steunpunt Diversiteit en Leren, UGent.

¹⁰ Vlor, Raad Basisonderwijs. *Advies over een toekomstplan voor het basisonderwijs*, 8 maart 2017.

- meer ondersteuning als antwoord op de toegenomen zorgnood in de klas.

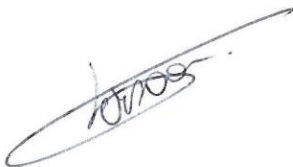
3 Verder onderzoek en monitoring

De Vlor pleit voor een doorgedreven langetermijnbeleid. Daarom is er nood aan verder onderzoek dat wetenschappelijk onderbouwde evidentie kan opleveren om mee te nemen in het toekomstige beleid rond de taalscreening :

- De Vlor vraagt om zo snel mogelijk verdiepend, [wetenschappelijk langetermijnonderzoek](#) op te zetten naar: 1) de effecten van de taalscreening op klas- en schoolpraktijk en 2) de meerwaarde van de screening voor de taalontwikkeling van kinderen, ook in relatie tot bestaande instrumenten.
- De Vlor vraagt aan de overheid om de [basismonitoring verder te zetten](#).¹¹ Het huidige opzet van die monitoring; op basis van een jaarlijkse steekproef van kleuterscholen, zit goed. De monitor geeft Vlaanderenbreed zicht op de deelname van leerlingen aan de KOALA-toets en hun scores op schoolniveau. De inzet van die monitor ('stakes') moet laag gehouden worden in functie van de achterliggende beleidsdoelstelling van de taalscreening, namelijk scholen helpen kleuters te identificeren die extra taalondersteuning in de basisschool nodig hebben. Ook de communicatie over die monitoring moet zorgzaam gebeuren (zie 2.2).

4 Meer dan een zaak van onderwijs alleen

Taalontwikkeling van jonge kinderen, als onderdeel van de brede basisvorming, stopt niet aan de schoolpoort. De Vlor vraagt ook aandacht voor het vrijetijdsaanbod, waaronder de voorschoolse (opvang baby en peuter) en buitenschoolse opvang. Alle beleidssectoren moeten meewerken, investeren en inspelen op het breed vormen van kinderen via onder meer flankerend beleid.¹²

Katrien Persoons
secretaris Raad Basisonderwijs

Anne Verhoeven
voorzitter Raad Basisonderwijs

¹¹ Er gebeurde een bevraging in het najaar van 2021, na de eerste afname, en in het najaar van 2022, na de tweede afname. De rapporten zijn [online](#) raadpleegbaar.

¹² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs](#), 16 september 2015.

Bronnen

Besluit Van De Vlaamse Regering van 16/07/2021 over de taalscreening bij het begin van de leerplicht in het gewoon onderwijs en over de voldoende aanwezigheid van vijfjarigen in het kleuteronderwijs in scholen die over een afwijkende uurregeling beschikken

Decreet basisonderwijs.

Loman, J., Vandommele, G. e.a. (2021). Taalscreening bij de aanvang van het leerplichtonderwijs. Wetenschappelijk eindrapport. KU Leuven, Centrum voor Taal en Onderwijs.

Geudens, A., Schraeyen, K., Taelman, H., Trioen, M., Casteleyn, J., Simons, M., & Smits, T.F.H. (2021). Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten. Praktijkgids voor taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Leseman, P. & Slot, P. (2023). De overgang van kleuteronderwijs naar lager onderwijs. In Vlor (reds). *De toekomst van het onderwijs aan jonge kinderen. Een strategische verkenning.* Politeia; Brussel. p.75-98

Naessens, F. (2022). *Implementatie van de verplichte taalscreeningstest (KOALA).* Onderzoeksstage Vlaamse Onderwijsraad. Intern rapport.

Onderwijsinspectie (2022). Taalscreening en taalintegratietrajecten. Rapport individuele belrondes en dialooggroepen.

Onderwijsinspectie (2023). Onderwijspeegel: jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie.

Peleman, B., Vandenbroeck, M. & Van Avermaet, P. (2019). *De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede.* Gent: Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek – Steunpunt Diversiteit en Leren, UGent.

Resultaten bevraging KOALA toets schooljaar 2021-2022.

Resultaten bevraging KOALA toets schooljaar 2022-2023.

Trioen, M., Taelman, H., Schraeyen, K., Geudens, A., Missinne, L., Casteleyn, J., Simons, M., Smits, T.F.H. (2021). De schijnwerper op taal. Taalondersteuning voor leerlingen die daar extra nood aan hebben. Universiteit Antwerpen.

Van den Branden, K. (2023). Bevorderen centrale testen kwaliteitszorg op school? Een casusstudie van het KOALA-instrument. In Vlor (reds). *De toekomst van het onderwijs aan jonge kinderen. Een strategische verkenning.* Politeia; Brussel. p. 177-195.

Vandenbroeck, M. (2023). Een geïntegreerde pedagogiek voor jonge kinderen. In Vlor (reds). *De toekomst van het onderwijs aan jonge kinderen. Een strategische verkenning.* Politeia; Brussel. p.31-51.

Vlor, Raad Basisonderwijs. Advies over een toekomstplan voor het basisonderwijs, 8 maart 2017.

Vlor, Raad Basisonderwijs. Taalscreening bij kleuters als hefboom voor een betere beheersing van het Nederlands. Kritische voorwaarden om de taalscreening in scholen te implementeren, 3 februari 2021.

Vlor, Raad Basisonderwijs. Nieuwe oproep voor een volwaardig toekomstplan basisonderwijs. Een stand van zaken van het toekomstplan basisonderwijs, 8 december 2021.